

Predmet C-701/23**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

14. studenoga 2023.

Sud koji je uputio zahtjev:

Tribunal Judiciaire de Paris (Francuska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

4. srpnja 2023.

Tužitelj:

Procureur de la République

Tuženik:

Društvo SWIFTAIR

---

1. Predmet i podaci o predmetu:

- 1 Zrakoplov Mc Donnell-Douglas 83 španjolskog društva Swiftair, registriran u Španjolskoj kao ECLTV, poletio je 24. srpnja 2014. iz zračne luke u Ouagadougouu u Burkini Faso u smjeru Alžira, pri čemu je izvodio let broj AH 5017, sa šest članova posade i 110 putnika, od kojih su 54 francuski državljani.
- 2 Tridesetak minuta nakon polijetanja naišao je na loše vremenske uvjete iznad Malija, okrenuo se prema sjeveru kako bi izbjegao kumulonimbuse i srušio se u pustinji na sjeveru Malija u kojoj je olupina aviona pronađena 24. srpnja 2014. u večernjim satima. Svi putnici iz zrakoplova smrtno su stradali.
- 3 Istog je dana Procureur de la République de Paris (državni odvjetnik u Parizu, Francuska) pokrenuo istragu kaznenog djela pred zapovjedništvom gendarmerie des transports aériens (Žandarmerija za zračni prijevoz, Francuska).
- 4 Španjolski istražni sud istodobno je pokrenuo istragu u skladu s rješenjem Juzgada Central de Instrucción n 6 (Središnji istražni sud br. 6, Španjolska) od 24. srpnja 2014. u kojem se pojašnjava da će se pokrenuti „diligencias previas”

(preliminarna istraga) u skladu s člankom 774. Real decreta por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (Kraljevska uredba kojom se odobrava Zakonik o kaznenom postupku) od 14. rujna 1882. (u daljnjem tekstu: španjolski Zakonik o kaznenom postupku) kako bi se utvrdile priroda i okolnosti navodnog kaznenog djela. U nalogima od 25. srpnja 2014. španjolski državni odvjetnik naveo je da „valja prihvatiti privremenu nadležnost dok se ne razjasne uzroci nesreće jer bi mogla biti riječ o djelima koja predstavljaju kaznena djela povezana s terorizmom koja su u nadležnosti Audiencije Nacional (Visoki nacionalni sud, Španjolska)”.

- 5 U naknadnom rješenju od 23. rujna 2014. Juzgado Central de Instrucción n 6 (Središnji istražni sud br. 6) naveo je da, „s obzirom na to da je isključeno počinjenje terorističkog napada, preostaje provesti istragu kako bi se utvrdilo jesu li se djela mogla dogoditi zbog neiskustva ili nesmotrenosti pilota”.
- 6 Na temelju optužnice od 29. srpnja 2014. sudska istraga pokrenuta je i u Francuskoj protiv osobe X zbog prouzročenja smrti iz nehaja zbog nespretnosti, nesmotrenosti, nepažnje, nemara ili povrede obveze postupanja s pažnjom ili osiguravanja sigurnosti koja se propisuje zakonom ili propisom.
- 7 Francuski i španjolski istražni suci surađivali su na temelju molbi za pravnu pomoć, zahtjeva za međunarodnu uzajamnu pomoć u kaznenim stvarima, saslušanja stručnjaka i razmjene postupovnih dokumenata. Spis španjolskog postupka koji su sastavili francuski istražitelji pokazuje da velik broj dokumenata u tom postupku proizlazi iz brojnih i preciznih zahtjeva za dostavu dokumenata koje su francuski suci uputili na temelju molbe za međunarodnu pravnu pomoć.
- 8 U tom se spisu navodi dopis koji se nalazi u svesku 1. o španjolskom postupku u kojem je odvjetnik F. J. S. M. pisao španjolskoj Audienciji Nacional (Visoki nacionalni sud) kako bi obavijestio suca da će tijekom postupka zastupati društvo Swiftair.
- 9 Juzgado Central de Instrucción n 6 (Središnji istražni sud br. 6) donio je 18. srpnja 2016. rješenje o privremenoj obustavi te je prekinuo postupak u skladu s nalogima državnog odvjetnika. U rješenju se navodi sljedeće: „Mogućnost počinjenja djela terorističke prirode pravodobno je isključena. Istraga [...] se nastavlja kako bi se utvrdilo jesu li se djela mogla dogoditi zbog nesmotrenosti ili nestručnosti španjolskih pilota C. M. A. i G. C. I. U tu je svrhu na temelju niza vještačenja zaključeno sljedeće: uzimajući u obzir dokumentaciju koja se analizirala s ljudskog i profesionalnog aspekta posade, kao i stanje zrakoplova ECLTV, nismo pronašli nikakav dokaz da je društvo Swiftair počinilo nepravilnosti koje bi mogle biti povezane sa zrakoplovnom nesrećom leta AH5017 koja se 24. srpnja dogodila u Maliju. Stručnjaci [...] pak zaključuju da je simulator letenja koji upotrebljava društvo Swiftair bio prikladan za provedbu svake obuke koju tijelo zahtijeva tijekom različitih faza osposobljavanja i provjere. Taj je simulator bio savršen za osposobljavanje i obuku pilota zrakoplova MD-83, a usto je imao i digitalne instrumente koji odgovaraju instrumentima zrakoplova koji se srušio. Stoga nije

utvrđena nikakva povreda objektivne obveze pažljivog postupanja ili dužne pažnje koja se zahtijeva od pilotâ zrakoplova”.

- 10 Ta odluka o privremenoj obustavi i prekidu postupka donesena je u Španjolskoj nakon što su dužnosnici Agencije Europske unije za sigurnost zračnog prometa (EASA) u španjolskom sudskom postupku podnijeli stručno mišljenje u kojem su utvrdili nepravilnosti u načinu bilježenja periodičnog osposobljavanja pilota koje se provodi istodobno kada i provjera, ali da se ipak ne može smatrati da su one povezane s nesrećom, te su smatrali da prilikom provjere stručnosti pilotâ nije bilo nikakve nepravilnosti.
- 11 Odluka je donesena i nakon što je podneseno izvješće o međunarodnoj sigurnosnoj istrazi pokrenutoj u skladu s odredbama Priloga 13. Konvenciji o međunarodnom civilnom zrakoplovstvu pod odgovornošću ministarstva prometa Malija, države u kojoj se nesreća dogodila. Taj je istražni odbor u zaključku tog izvješća dao preporuke o: studiji izvedivosti proizvođača trajnog sustava protiv zaleđivanja; dodavanju uvjetâ za otkrivanje kristala leda u postupcima iz Flight Crew Operating Manuala (Operativni priručnik za letačku posadu, FCOM); uključivanju posebnosti gubitka uzgona prilikom krstarenja zrakoplova u dokumentaciju i osposobljavanje; izmjeni postupka provjere Cockpit Voice Recorders (uređaji za snimanje zvuka u pilotskoj kabini, CVR) do prestanka upotrebe magnetskih vrpce predviđenih Prilogom 6. International Civil Aviation Organizationa (Međunarodna organizacija civilnog zrakoplovstva, ICAO); poboljšanju koordinacije centara za kontrolu zračnog prometa između tijela Nigera, Burkine Fasa i Malija. Nijedna se preporuka nije odnosila na zračnog prijevoznika Swiftair.
- 12 U Francuskoj su tehnička istraživanja povjerena tročlanom stručnom povjerenstvu koje je imenovano 2. rujna 2014. Završno izvješće podneseno je 23. prosinca 2016. To je stručno povjerenstvo zaključilo da su nesreći pridonijeli sljedeći čimbenici:
  - sezonski rad pilotâ koji se svodi na nekoliko mjeseci letenja s dugim razdobljima prekida, što je pridonijelo smanjenju razine izvedbe pilotâ u neuobičajenim situacijama;
  - nedovoljan opseg i nepotpun sadržaj osposobljavanja na tlu i na simulatoru letenja, što je pridonijelo tomu da nisu prepoznati vanjski uvjeti za let;
  - nekorištenje sredstava za zaštitu od zaleđivanja motora, neotkrivanje pogoršanja parametara motorâ, neuočavanje znatnog pada brzine i posljedičnih naznaka prikaza položaja, nedostatak odgovarajuće reakcije na gubitak uzgona, smanjenje sposobnosti suočavanja s velikim radnim opterećenjem;
  - promjena rute, prisutnost subtropske fronte i poteškoća s radijskom komunikacijom, što je pridonijelo povećanju radnog opterećenja i smanjenju spremnosti posade;

- prisutnost dvoje pilota u istoj posadi koji rade sezonski i koji nisu letjeli gotovo osam mjeseci.
- 13 Francuski istražni suci pokrenuli su 29. lipnja 2017. kazneni progon protiv društva Swiftair SA, pravne osobe koju zastupa njezin potpredsjednik S. L. F., zbog prouzročenja smrti iz nehaja jer je „zbog nespretnosti, nesmotrenosti, nepažnje, nemara ili povrede obveze postupanja s pažnjom ili osiguravanja sigurnosti koja se propisuje zakonom ili propisom, time što u ovom slučaju nije osiguralo dostatno osposobljavanje posade leta AH5017, što je pridonijelo tomu da posada nije prepoznala vanjske uvjete za let, nije shvatila da su se pogoršali parametri motorâ, nije se koristila sredstvima za zaštitu zrakoplova i nije na odgovarajući način reagirala na gubitak uzgona, nenamjerno prouzročilo smrt svih osoba u zrakoplovu, među kojima su bile francuske žrtve, što su djela propisana i kažnjiva prema člancima 221-6., 221-7., 221-8. i 221-10. Codea pénal [(Kazneni zakonik)]”.
- 14 Društvo Swiftair osporavalo je pokretanje tog kaznenog progona, pri čemu je tvrdilo da se na njega primjenjuje odluka o obustavi koju je u pogledu tih djela donijelo španjolsko pravosudno tijelo. Prema njegovu mišljenju, riječ je o pravomoćnoj odluci koja je u Francuskoj nužna s obzirom na načelo *ne bis in idem* sadržano u članku 54. Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma (u daljnjem tekstu: CISA).
- 15 Istražni sudac odbio je prigovor obustave kaznenog progona koji je istaknulo društvo Swiftair, pri čemu je naveo sljedeće:

„Načelo *ne bis in idem* iz članka 54. CISA-e ne primjenjuje se na odluku kojom tijelo jedne države ugovornice, nakon ispitivanja merituma predmeta o kojem odlučuje, u stadiju prije optuživanja osobe osumnjičene za kazneno djelo donese rješenje o obustavi kaznenog progona, ako prema nacionalnom pravu te države ta odluka o obustavi nije konačna zapreka za daljnji progon te stoga ona ne sprečava pokretanje novog kaznenog progona u pogledu istih djela u toj državi’ (presude od 29. lipnja 2016., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483 i od 22. prosinca 2008., Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768, t. 45.).

Međutim, u skladu s člancima 637. i 641. španjolskog Zakonika o kaznenom postupku, prekid ili obustava kaznenog postupka prije faze suđenja može se provesti na dva načina: takozvanom ‘jednostavnom’ obustavom kada ne postoje ozbiljne indicije da je počinjeno djelo zbog kojeg se vodio kazneni progon, da djelo ne predstavlja kazneno djelo ili da iz postupka proizlazi da se okrivljenici oslobađaju kaznene odgovornosti kao počinitelji, supočinitelji ili pomagači, ili takozvanom ‘slobodnom’ ili ‘privremenom’ obustavom kada počinjenje kaznenog djela zbog kojeg je pokrenut kazneni progon nije valjano utvrđeno ili kada iz istrage proizlazi da je kazneno djelo zaista počinjeno, ali da nema dovoljno razloga za to da se određenu osobu ili više njih optuži kao počinitelje, supočinitelje ili pomagače. Ta vrsta privremenog prekida, koja nema nikakav ekvivalent u francuskom pravu, ne sprečava ponovno pokretanje postupka kada se

pojave novi elementi za provjeru koji to opravdavaju a da pritom nije podnesena nova kaznena prijava ili dodatni istražni prijedlog.

U španjolskoj sudskoj praksi pojašnjava se da se pravomoćnost pripisuje samo rješenjima o prekidu ili 'jednostavnoj' obustavi jer se njima pravomoćno obustavljaju kazneni progoni. Prema sudskoj praksi kaznenog vijeća Tribunala Supremo (Vrhovni sud, Španjolska) samo je rješenje o 'jednostavnoj' obustavi pravomoćno u jednakoj mjeri kao pravomoćna odluka. Slijedom toga, pokretanje novog kaznenog postupka protiv iste osobe i zbog istih djela zbog kojih je proglašena jednostavna obustava u tom bi slučaju predstavljalo povredu načela *non bis in idem*. Prema tome, nisu pravomoćna rješenja o prekidu ili privremenoj obustavi koja se donose kada počinjenje kaznenog djela o kojem je riječ nije valjano utvrđeno ili kada nema dovoljno razloga da se to djelo stavi na teret određenoj osobi. Ta je vrsta prekida 'privremena' i stoga ne sprečava ponovno pokretanje postupka kada se pojave novi elementi provjere koji ga opravdavaju.

U ovom je slučaju odluka o obustavi koju je 18. srpnja 2016. donio Juzgado Central de Instrucción n 6 (Središnji istražni sud br. 6) odluka o 'sobreseimiento provisional' (privremena obustava) te ona stoga nije pravomoćna. Stoga treba odbiti argument društva Swiftair prema kojem je riječ o pravomoćnoj odluci koja je u Francuskoj nužna s obzirom na načelo *ne bis in idem*."

- 16 Rješenjem od 18. svibnja 2021. predmet u kojem je društvo Swiftair, optuženik, upućen je tribunalu judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu, Francuska).

2. Pravni okvir:

A. *Pravo Unije*

Povelja Europske unije o temeljnim pravima

- 17 Člankom 50., naslovljenim „Pravo da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen za isto kazneno djelo”, određuje se:

„Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u Uniji u skladu sa zakonom.”

Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, potpisana 19. lipnja 1990. u Schengenu*

- 18 Člankom 54., naslovljenim „Primjena načela *ne bis in idem*”, određuje se:

„Protiv osobe protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan u jednoj ugovornoj stranci ne može se voditi postupak u drugoj ugovornoj stranci za ista djela pod uvjetom da je, ako je izrečena kazna i izvršena, trenutačno u postupku izvršenja ili se više, prema zakonima ugovorne stranke koja ju je izrekla, ne može izvršiti.”

B. Nacionalno pravo

Francusko zakonodavstvo

Zakonik o kaznenom postupku

- 19 Člankom 695-9-54. određuje se:

„Za primjenu Okvirne odluke Vijeća 2009/948/PUP od 30. studenoga 2009. o sprečavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima, kada se protiv istih osoba vode usporedni kazneni postupci u više država članica zbog istih djela, koji mogu dovesti do pravomoćnih odluka, nadležna tijela država članica o kojima je riječ međusobno razmjenjuju informacije o kaznenim postupcima i zajedno ispituju na koji način mogu ograničiti štetne posljedice supostojanja takvih usporednih postupaka.”

Španjolsko zakonodavstvo

Kraljevska uredba kojom se odobrava Zakonik o kaznenom postupku od 14. rujna 1882. (španjolski Zakonik o kaznenom postupku)

- 20 Člankom 637. određuje se:

„jednostavna obustava:

1°) kada ne postoje ozbiljne indicije da je počinjeno djelo zbog kojeg je pokrenut kazneni progon

2°) kada djelo ne predstavlja kazneno djelo

* Proširena na Španjolsku nakon Sporazuma o pristupanju Kraljevine Španjolske Konvenciji o provedbi Schengenskog sporazuma (...), potpisanog u Bonnu 25. lipnja 1991. (SL 2000, L 239, str. 69.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 9., str. 56.).

3°) kada iz postupka proizlazi da se okrivljenici oslobađaju kaznene odgovornosti kao počinitelji, supočinitelji ili pomagači”.

21 Člankom 641. određuje se:

„privremena obustava:

1°) kada počinjenje kaznenog djela zbog kojeg je pokrenut kazneni progon nije valjano utvrđeno

2°) kada iz istrage proizlazi da je kazneno djelo zaista počinjeno, ali da nema dovoljno razloga za to da se određenu osobu ili više njih optuži kao počinitelje, supočinitelje ili pomagače”.

Código penal (španjolski Kazneni zakonik)

22 Člankom 31.bis određuje se:

„1. U slučajevima predviđenima u tom zakoniku, pravne osobe kazneno su odgovorne za kaznena djela koja su u njihovo ime ili za njihov račun i u njihovu korist počinili njihovi zakonski predstavnici i upravitelji koji imaju punomoć za djelovanje i oni koji je nemaju.

U istim slučajevima pravne osobe isto su tako kazneno odgovorne za kaznena djela koja prilikom obavljanja društvenih djelatnosti te za račun i u korist tih osoba počinio bilo tko tko je, s obzirom na to da je pod nadležnošću fizičkih osoba navedenih u prethodnom stavku, mogao počiniti djela jer u pogledu njega nije proveden dužan nadzor, uzimajući u obzir konkretne okolnosti ovog slučaja.

2. Pravne osobe postaju kazneno odgovorne kad se utvrdi da je kazneno djelo počinila osoba koja obavlja poslove ili dužnosti navedene u prethodnom stavku, čak i ako konkretna odgovorna fizička osoba nije pojedinačno utvrđena ili ako protiv nje nije bilo moguće pokrenuti postupak. Kad su obje osobe kažnjene novčanom kaznom zbog istih djela, suci ili sudovi usklađuju iznose, tako da konačan iznos ne bude neproporcionalan njihovoj težini.”

3. Stajališta stranaka:

Optuženik (društvo Swiftair)

23 Društvo Swiftair najprije navodi da španjolsku istragu, koja sadržava 11 svezaka o postupku i koju je vodio ugledan španjolski sudac, treba smatrati temeljitom istragom nakon koje je sudac, na temelju pouzdanih istraživanja koja su se osobito odnosila na eventualne nepravilnosti koje je društvo Swiftair počinilo u osposobljavanju pilota, mogao smatrati da nije potrebno voditi kazneni progon. Tvrdi da je to rješenje o obustavi, iako je ona kvalificirana kao privremena, trebalo kvalificirati kao rješenje o jednostavnoj obustavi u nedostatku bilo kakvog

utvrđenog kaznenog djela i da se protiv tog rješenja o privremenoj obustavi u svakom slučaju mogao podnijeti pravni lijek, što nije učinjeno, te se na temelju tog rješenja nije mogao ponovno pokrenuti postupak zbog nepostojanja novih dokaza, a to rješenje stoga treba kvalificirati kao pravomoćnu odluku u smislu članka 54. CISA-e i sudske prakse Suda te se na njezin učinak *ne bis in idem* može pozvati društvo Swiftair, jedina osoba koja je, uz pilote, izričito imenovana u rješenju o obustavi.

- 24 Društvo Swiftair dodaje da u slučaju pojave novih elemenata francuski suci očito nisu nadležni za odlučivanje o predmetu jer je prema sudskoj praksi Suda (presuda od 5. lipnja 2014., M, C-398/12, EU:C:2014:1057, t. 41.) samo španjolskom istražnom sucu dopušteno da nastavi istragu.
- 25 Usto, društvo Swiftair zaključuje da je do danas u Španjolskoj nastupila zastara i da se istraga ondje više ne može nastaviti, čak ni u slučaju da se pojave novi dokazi. Tako je zbog učinka zastare to rješenje o obustavi postalo materijalno pravomoćno i stoga je, prema njegovu mišljenju, „dvostruko” pravomoćno.
- 26 Naposljetku, društvo Swiftair navodi da, iako je točno da je odgovornost pravnih osoba u Španjolskoj tada bila ograničena, ipak je moguće utvrditi odgovornost fizičkih osoba koje zastupaju pravnu osobu i da je u tu svrhu španjolski istražni sudac u svojem rješenju o obustavi istaknuo da se ne može utvrditi da je društvo Swiftair počinilo bilo kakvu nepravilnost.

Državno odvjetništvo

- 27 Državno odvjetništvo smatra da se različita pravna mišljenja koja su tijekom istrage iznijeli francuski suci za vezu u Španjolskoj ili pripadnici akademske zajednice koji su saslušani kao svjedoci o pitanju načela *ne bis in idem* ne mogu smatrati dovoljnima kako bi se pružila pojašnjenja tribunalu judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) jer je samo Sud ovlašten tumačiti smisao članka 54. CISA-e kad je riječ o dvama pravnim pitanjima koja se postavljaju u tom predmetu, odnosno doseg španjolske odluke o privremenoj obustavi i pitanju poistovjećivanja fizičke i pravne osobe.

Oštećenici

- 28 Oštećenici smatraju da španjolsko rješenje o privremenoj obustavi u pravnim porecima u kojima ne postoji istražni sud odgovara odluci o prekidu postupka državnog odvjetništva i da nije sporno da se u sudskoj praksi francuskog Coura de cassation (Kasacijski sud) i Suda smatra da takva odluka predstavlja pravomoćnu odluku. Naglašavaju da je sudska praksa španjolskih sudova sama po sebi vrlo jasna kad je riječ o nepravomoćnosti tih odluka o privremenoj obustavi, za razliku od odluka o jednostavnoj obustavi.
- 29 Oštećenici ističu i to da španjolski istražni sudac nije proveo nikakvo ozbiljno i temeljito istraživanje te da su sva saslušanja rukovoditelja društva Swiftair

provedena u okviru francuske istrage kako bi stručnjaci mogli analizirati mjere koje je društvo poduzelo u tom pogledu.

- 30 Naposljetku, naglašavaju da, kako bi odluka bila pravomoćna u okviru drugog predmeta, u svakom slučaju mora postojati istovjetnost stranaka, pravne osnove i predmeta: oštećenici u ovom slučaju tvrde, s jedne strane, da stranke nisu istovjetne jer u Španjolskoj nije pokrenut kazneni progon protiv društva Swiftair niti se u Španjolskoj mogla utvrditi odgovornost pravnih osoba za zrakoplovnu nesreću, s druge strane, da pravna kvalifikacija nije istovjetna jer se francuska istraga odnosila na kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja, dok je u Španjolskoj istraga pokrenuta zbog terorističkog napada i nastavljena je kako bi se istražile povrede zakona o zračnoj plovidbi koje su počinili piloti. Zaključno, s obzirom na to da se u Španjolskoj protiv društva Swiftair nije pokrenut nikakav kazneni progon i da ga se ondje u svakom slučaju ne može kazneno goniti, to se društvo ne može pozvati na pravilo *ne bis in idem*.

4. Ocjena tribunala judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu):

Analiza primjenjivih odredbi

- 31 Tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) najprije utvrđuje pravni okvir sa stajališta prava Unije, francuskog prava i španjolskog prava.
- 32 Sa stajališta prava Unije tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) svoje ispitivanje načela *ne bis in idem* usredotočuje na članak 54. CISA-e. Budući da je najprije razmotrio „bis”, utvrđuje presude Suda koje se osobito odnose na pravomoćnost odluke u smislu članka 54. CISA-e (presude od 11. veljače 2003., Gözütok i Brügge, C-187/01 i C-385/01, EU:C:2003:87; od 10. ožujka 2005., Miraglia, C-469/03, EU:C:2005:156; od 22. prosinca 2008., Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768; od 5. lipnja 2014., M, C-398/12, EU:C:2014:1057 i od 29. lipnja 2016., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483). Tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) sažima zaključke kako slijedi: pravomoćna odluka nije nužno odluka koju donosi sud nadležan za donošenje presude; tom se odlukom kazneni progon ipak mora okončati u državi ugovornici; odluku obvezno treba donijeti nakon ispitivanja merituma predmeta; mogućnost da se kazneni progon nastavi protiv iste osobe i u pogledu istih djela dopuštena je samo pod uvjetom da postoje novi dokazi.
- 33 Budući da je zatim razmotrio „idem”, tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) navodi presude od 9. ožujka 2006., Van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165 i od 28. rujna 2006., Gasparini i dr., C-467/04, EU:C:2006:610, pri čemu dodaje da se u potonjoj presudi izričito ne rješava pitanje može li odluka o obustavi donesena u korist fizičkih osoba u državi koja je

stranka Sporazuma imati učinak *ne bis in idem* u korist pravnih osoba na koje se odnose ista djela u drugoj državi koja je stranka Sporazuma.

- 34 Kad je riječ o francuskom pravu, tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) usput navodi članak 695-9-54. Zakonika o kaznenom postupku u kojem se upućuje na Okvirnu odluku Vijeća 2009/948/PUP od 30. studenoga 2009. kojom se, među ostalim, predviđa upućivanje predmeta Eurojustu kad ne postoji konsenzus o konkurentnim nadležnostima, ali samo napominje da razmjene između španjolskih i francuskih pravosudnih tijela do kojih je došlo tijekom istrage, koje su bile uspješne u pogledu istraživanja, nisu omogućile da se u ranijoj fazi riješi pitanje eventualne proturječnosti odluke donesene nakon istraga koje su se vodile istodobno.
- 35 Kad je riječ o španjolskom pravu, tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) ukratko opisuje sustav odluka o obustavi iz prethodno navedenih članaka 637. i 641. španjolskog Zakonika o kaznenom postupku i sustav odgovornosti pravnih osoba.

Sustav odluka o obustavi

- 36 Za razliku od francuskog prava, španjolskim zakonodavstvom ne uređuju se uvjeti za ponovno pokretanje postupka koji je završen donošenjem odluke o privremenoj obustavi. Uvjeti za to ponovno pokretanje postupka tako su utvrđeni u sudskoj praksi španjolskih sudova koji su kao načelo postavili zahtjev postojanja novih dokaza (odluka Tribunala Supremo (Vrhovni sud) od 30. lipnja 1997., naknadno potvrđena), koji ne omogućuje da se kazneni postupak ponovno pokrene na temelju istih dokaza i koji rješenju o privremenoj obustavi daje određenu pravomoćnost, osobito kad je riječ o „dostatnosti dokaza uloženi u spis kako bi se nastavio postupak”.
- 37 Sud koji je uputio zahtjev sažima sudsku praksu koju su naveli optuženik i oštećenici, pri čemu zaključuje da odluke koje je navela svaka od stranaka nisu neusklađene i da se njima nastoji dokazati: da su španjolski suci utvrdili točne kriterije kako bi se postupak ponovno pokrenuo nakon donošenja rješenja o privremenoj obustavi, pri čemu se zahtijeva da se pojave novi dokazi; da, s obzirom na to da je postupak moguće nastaviti nakon donošenja rješenja o privremenoj obustavi, to rješenje ne predstavlja u potpunosti pravomoćnu odluku; da sudovi, s obzirom na spornu praksu španjolskih sudaca da s lakoćom donose rješenja o privremenoj obustavi, u svakom slučaju zasebno ispituju sadržaj spisa kako bi ocijenili koji su učinci donesenog rješenja o obustavi.

Sustav odgovornosti pravnih osoba

- 38 Odgovornost pravnih osoba u Španjolskoj je uvedena Leyem Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (Organski zakon 1/2015 od 30. ožujka 2015. o

izmjeni Organskog zakona 10/1995 od 23. studenoga 1995. o Kaznenom zakoniku).

- 39 Na datum nesreće bila je uređena člankom 31.*bis* španjolskog Kaznenog zakonika (naveden u točki 22. ovog sažetka) kojim se osobito predviđa: „1. U slučajevima predviđenima u tom zakoniku pravne osobe kazneno su odgovorne...”.
- 40 Iz tog teksta proizlazi da u Španjolskoj pravne osobe mogu biti odgovorne samo za taksativan popis kaznenih djela na kojem se ne navode članak 65. Leya 209/1964, de 24 de diciembre, Penal y Procesal de la Navegación Aérea (Kazneni i postupovni zakon 209/1964 u području zračne plovidbe od 24. prosinca 1964. kojim se predviđa kazneno djelo zbog nesmotrenosti ili krajnje nestručnosti u zračnoj plovidbi) i članak 142. španjolskog Kaznenog zakonika o kaznenom djelu ubojstva zbog nesmotrenosti.
- 41 Tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) stoga ispituje prigovor obustave kaznenog progona koja se temelji na članku 54. CISA-e zbog rješenja o privremenoj obustavi koje je 18. srpnja 2016. donio Juzgado Central de Instrucción n 6 (Središnji istražni sud br. 6).
- 42 U tu svrhu smatra da je potrebno ispitati:
1. predstavlja li španjolska odluka „pravomoćnu presudu” u smislu prava Europske unije,
  2. može li se smatrati da je sudski postupak protiv društva Swiftair „pravomoćno okončan” španjolskom odlukom, zbog čega je nužno da se definira opseg pojma „osoba protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan” iz članka 54. CISA-e, koja se u slučaju istrage završene u fazi istraživanja može pozvati na načelo *ne bis in idem* a da pritom nijedna osoba nije saslušana u drugom svojstvu, osim u svojstvu običnog svjedoka,
  3. može li se društvo Swiftair pozvati na učinke odluke donesene u pravnom sustavu u kojem se odgovornost fizičkih osoba koje ga predstavljaju može utvrditi samo za djela na koja se odnosi istraga, zbog čega je nužno utvrditi treba li, na temelju širokog tumačenja pojma „osoba”, načelo *ne bis in idem* iz članka 54. CISA-e automatski i na temelju poistovjećivanja, u slučaju u kojem se kazneni progon odnosi ili se može odnositi samo na fizičke osobe, primjenjivati na pravnu osobu koju zakonski predstavljaju te fizičke osobe.

Primjena na ovaj predmet

1. *Je li postojala „pravomoćna presuda”?*
- 43 Diskusije na raspravi održanoj 8. lipnja 2023. odnosile su se prije svega na doseg španjolske odluke o privremenoj obustavi, pri čemu je jedna strana istaknula da se zbog nepravomoćnosti te odluke u Španjolskoj rješenje o privremenoj obustavi ne

može smatrati pravomoćnom odlukom, dok je druga strana naglasila da se sudskom praksom Suda koja se odnosi na pojam pravomoćne odluke samo nalaže da se predmetnom odlukom okonča kazneni progon, ovisno o eventualnim novim dokazima ili podnošenju izvanrednih pravnih lijekova.

- 44 Posebnost španjolskog prava je u tome da se među rješenjima o obustavi koja istražni sudac može donijeti slijedom istraživanja razlikuju rješenja koja omogućuju nastavak istraživanja u slučaju novih dokaza (rješenja o privremenoj obustavi) i rješenja kojima se okončava istraga i koja su pravomoćna jer ne postoji kazneno djelo, počinitelj ili odgovoran počinitelj (rješenja o jednostavnoj obustavi). Te su dvije vrste rješenja sudske odluke protiv kojih se mogu podnijeti pravni lijekovi i njihovi se učinci bitno razlikuju s obzirom na prava okrivljenika ili zadržane osobe (kao što je pravo na sudsku zaštitu časti i ugleda koje je povezano s odlukama o oslobađanju od optužbi, pravo na naknadu zbog zadržavanja u istražnom zatvoru tijekom istraživanja ili na podnošenje određenih pravnih lijekova).
- 45 Kako bi se ispravile eventualne zlouporabe istražnih sudaca zbog prekomjernog i olakog donošenja rješenja o privremenoj obustavi, španjolski sudovi mogu rješenjima o privremenoj obustavi u svakom slučaju zasebno dodijeliti iste učinke koje imaju rješenja o jednostavnoj obustavi kada mogu utvrditi da je istražni sudac odlučivao o slučaju koji opravdava donošenje rješenja o jednostavnoj obustavi.
- 46 Međutim, španjolska sudska praksa je jasna: rješenja o privremenoj obustavi nisu materijalno pravomoćna. Pravomoćna su samo rješenja o jednostavnoj obustavi. U odluci od 14. siječnja 2019. (ATC 3/2019), Tribunal Constitucional (Ustavni sud, Španjolska) ipak nastoji pojasniti tu razliku i ocijeniti *in concreto* postupak koji je doveo do obustave kako bi odredio njezine učinke. Odlučio je sljedeće: „eventualni učinak materijalne pravomoćnosti odluke o obustavi ne ovisi o konačnoj ili privremenoj kvalifikaciji prekida, a time ni o apsolutnoj nemogućnosti da se ponovno pokrene postupak, nego o posebnim okolnostima predmeta i činjenici da 1. je ta odluka donesena u kaznenom postupku koji je pokrenut u odnosu na subjekta i u kojem su izneseni optužujući dokaz i težina koju on podrazumijeva; 2. je tijelo zaduženo za kazneni postupak poduzelo sve potrebne i razumne istražne mjere radi utvrđivanja protupravnosti djela i posebnog sudjelovanja osobe o kojoj je riječ u tim djelima i, 3. zbog pravomoćnosti navedene odluke o prekidu, ponovno pokretanje postupka ovisi o pojavi novih relevantnih elemenata koji se odnose na protupravnost djela ili sudjelovanje dotične osobe u tim djelima”.
- 47 Članak 54. CISA-e temelji se na pojmu pravomoćne presude i čini se da se u njemu implicitno upućuje na pojam pravomoćnosti takve odluke, čiji je pandan načelo *ne bis in idem*, jer se pravomoćnom kaznenom odlukom zabranjuje pokretanje potpuno novog kaznenog progona protiv istog optuženika zbog istih djela.

- 48 Međutim, sudska praksa Suda omogućuje da se smatra da rješenje o obustavi, kojim se kazneni progon okončava nakon što se provedu detaljna istraživanja, ali se može ponovno pokrenuti ako se naknadno pojave novi dokazi, predstavlja pravomoćnu odluku u smislu članka 54. CISA-e. U odlukama Suda u kojima se odlučuje u tom smislu ne upućuje se na pojam pravomoćnosti.
- 49 Sud istodobno tvrdi da vrijednost neke odluke treba ocijeniti s obzirom na nacionalno pravo države ugovornice. Upravo je na tom pridržaju francuski istražni sudac temeljio svoje rješenje kojim se upućuje zahtjev za prethodnu odluku te je, s obzirom na to da španjolski sudovi ne priznaju potpunu pravomoćnost rješenja o privremenoj obustavi, smatrao da ono stoga ne može predstavljati pravomoćnu odluku i imati učinak *ne bis in idem*.
- 50 Stoga se čini da u slučaju španjolske odluke od 18. lipnja 2016. postoji proturječnost između tih dvaju zahtjeva jer su, iako je to rješenje o privremenoj obustavi u skladu sa zahtjevima utvrđenima sudskom praksom Suda u presudi od 5. lipnja 2014., M (C-398/12, EU:C:2014:1057), španjolski sudovi jasno potvrdili da ono nije materijalno pravomoćno, poput pravomoćne presude ili rješenja o jednostavnoj obustavi, i da se njime osobi na koju se primjenjuje u načelu ne dopušta da iz njega izvede prava jednaka onima koja ima optuženik koji je oslobođen svih optužbi.
- 51 Stoga je potrebno odrediti zahtijeva li, prema mišljenju Suda, pojam „pravomoćna odluka” iz članka 54. CISA-e da se, s obzirom na nacionalno pravo države o kojoj je riječ, odluci priznaju učinci potpune pravomoćnosti ili samo učinci „relativne” pravomoćnosti, pri čemu se isključivo zabranjuje pokretanje bilo kakvog novog kaznenog progona na temelju istih dokaza, te se pritom osobi o kojoj je riječ ne omogućuje niz drugih prava koja može ostvariti na temelju donošenja odluke o oslobađanju od optužbi.
- 52 U tom pogledu tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) upućuje prvo prethodno pitanje navedeno u nastavku.
2. *Postoji li „osoba protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan”?*
- 53 Kad je španjolska istraga započela, sudac je najprije tražio eventualna teroristička djela koja su prouzročila pad zrakoplova. Budući da se nije moglo utvrditi nikakvo terorističko djelo, španjolski sudac nastavio je istragu kako bi utvrdio je li se nesreća dogodila zbog neiskustva ili nesmotrenosti pilotâ te je po završetku svojih istraživanja zaključio da nije bilo nikakve povrede „objektivne obveze pažljivog postupanja ili dužne pažnje koja se zahtijeva od pilotâ zrakoplova”.
- 54 U španjolskom istražnom spisu samo saslušanja osoblja društva Swiftair koja su provedena u studenome 2014. odgovaraju saslušanjima koja su francuski istražni suci zatražili u molbi za pravnu pomoć. Španjolski policijski službenici saslušali su te različite rukovoditelje društva Swiftair u svojstvu običnih svjedoka u nazočnosti službenika francuske žandarmerije.

- 55 Španjolski istražni sudac nije uopće saslušao društvo Swiftair ni njegova zakonskog predstavnika, kao što je to kasnije mogao učiniti francuski sudac u fazi istrage društva.
- 56 Stoga, iako su u Španjolskoj provedena istraživanja o osposobljavanju i obuci pilotâ društva Swiftair kako bi se utvrdilo jesu li oni mogli biti nesmotreni ili im je nedostajalo određeno iskustvo, protiv društva Swiftair kazneni progon nikada službeno nisu pokrenuli ni španjolski državni odvjetnik ni španjolski istražni sudac, koji ga je službeno obavijestio da se protiv njega provode istraživanja koja mogu dovesti do suđenja.
- 57 Samo se ističe da se u obrazloženju rješenja o obustavi pojašnjava da „nije pronađen nijedan dokaz da je društvo Swiftair počinilo nepravilnosti koje bi mogle biti povezane sa zrakoplovnom nesrećom leta AH5017 koja se 24. srpnja dogodila u Maliju”.
- 58 U sudskoj praksi Suda ne pojašnjava se što bi u pravu Unije trebao obuhvaćati pojam „osoba protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan”, u ovom konkretnom slučaju postupka koji završava odlukom o obustavi. Primjenjuje li se taj pojam na sve osobe koje su izravno ili neizravno optužene tijekom istraživanja, čak i ako ne postoji ikakav akt koji je izdao sudac ili državni odvjetnik u kojem se točno i poimence navode osobe koje su obuhvaćene istragama i osumnjičene za počinjenje kaznenog djela?
- 59 Tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) upućuje u pogledu pojma „osoba protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan” iz članka 54. CISA-e drugo prethodno pitanje navedeno u nastavku.

3. Pojam „osoba” i pitanje istovjetnosti između pravne osobe i njezinih zakonskih predstavnika, fizičkih osoba

- 60 Društvo Swiftair nije osporavalo da se kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja, koje su španjolski suci mogli utvrditi da su smatrali da piloti nisu bili osposobljeni ili da nisu imali iskustva, ne može izravno staviti na teret samo njemu u Španjolskoj, uzimajući u obzir ograničavajuću prirodu pravila za utvrđivanje kaznene odgovornosti pravnih osoba u toj zemlji.
- 61 Međutim, društvo Swiftair tvrdilo je da bi se, da su istraživanja dokazala propuste društva u obuci i održavanju stručnosti pilotâ, protiv zakonskih predstavnika društva Swiftair (fizičke osobe) pokrenuo kazneni progon zbog prouzročenja smrti iz nehaja i da bi se stoga kazneni progon neizravno pokrenuo i protiv tog društva.
- 62 Društvo Swiftair iz toga zaključuje da rješenje o obustavi, kojim se potvrđuje da ne postoje dostatni dokazi koji se mogu utvrditi protiv zakonskih predstavnika društva zbog kaznenog djela prouzročenja smrti iz nehaja, dovodi do učinka *non bis in idem* u odnosu na njegove zakonske predstavnike i njega samog kao pravne osobe, koji se primjenjuje u svim državama Unije.

63 To rasuđivanje koje bi, ako se potvrdi, dovelo do toga da se društvo Swiftair zaštiti od bilo kakvog izravnog kaznenog progona koji je moguć u njegovoj zemlji podrijetla i drugim državama članicama, predstavlja dvije uzastopne poteškoće koje se i dalje ne mogu riješiti na temelju sudske prakse Suda:

- U presudi od 28. rujna 2006., Gasparini i dr. (C-467/04, EU:C:2006:610, t. 2. izreke) navodi se da se načelo *ne bis in idem* propisano u članku 54. CISA-e primjenjuje „samo na osobe protiv kojih je država ugovornica pravomoćno okončala sudski postupak”. Smatra li Sud da pod tim pojmom „osoba” postoji istovjetnost između, s jedne strane, fizičkih osoba, zakonskih predstavnika pravne osobe koje su djelovale za njezin račun u okviru svojih dužnosti, i same pravne osobe? Ako je odgovor potvrđan, ne može se pokrenuti nikakav kazneni progon protiv društva ili bilo koje druge vrste pravne osobe u državi ugovornici u slučaju da su njezini zakonski predstavnici osuđeni zbog istih djela u drugoj državi ugovornici. Iz toga proizlazi suprotan prijedlog.

Ta bi odluka mogla znatno utjecati na zemlje kao što je Francuska, u kojima je kaznena odgovornost pravne osobe opća i može se utvrditi usporedo i istodobno s odgovornošću njezinih zakonskih predstavnika, fizičkih osoba, za sve povrede Kaznenog zakonika.

- Treba li tu istovjetnost osoba, ako se utvrdi, priznati i kad se istraživanja u pogledu djela provode u jednoj od država članica samo s gledišta pravne kvalifikacije koja ne omogućuje da se u toj državi utvrdi odgovornost te pravne osobe?

127. Kako bi se riješile te poteškoće u tumačenju opsega izraza upotrijebljenih u članku 54. CISA-e i utvrdilo može li se protiv društva Swiftair pokrenuti kazneni progon u Francuskoj, kad je riječ o djelima zbog kojih se njegova kaznena odgovornost kao pravne osobe nikad nije mogla utvrditi u Španjolskoj, ali zbog kojih je španjolski sudac smatrao da nije potrebno pokrenuti kazneni progon protiv njegovih zakonskih predstavnika, tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) upućuje dva posljednja prethodna pitanja navedena u nastavku.

5. Prethodna pitanja:

64 Tribunal judiciaire de Paris (Prvostupanjski redovni sud u Parizu) upućuje sljedeća pitanja:

1. Treba li članak 54. CISA-e, u vezi s člankom 50. Povelje, tumačiti na način da rješenje o obustavi, koje je u državi ugovornici donijelo sudsko tijelo nakon temeljite istrage predmeta, protiv kojeg se može podnijeti pravni lijek i koje onemogućuje nastavak postupka, osim ako se pojave novi dokazi, treba kvalificirati kao pravomoćnu odluku u smislu tog članka, čak i ako u državi ugovornici u kojoj je doneseno to rješenje o obustavi ono nema učinke koje ima u potpunosti pravomoćna odluka?

2. Treba li članak 54. CISA-e, u vezi s člankom 50. Povelje, tumačiti na način da u slučaju rješenja o obustavi koje predstavlja pravomoćnu odluku i koje može ponuditi zaštitu *ne bis in idem* predviđenu tim tekstom, „osobu protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan” treba shvatiti kao bilo koju osobu u odnosu na koju je pokrenuta istraga, u pogledu čijih se djelovanja ili propusta provode istraživanja, čak i ako se protiv te osobe službeno ne vodi nikakav kazneni progon ili nisu primijenjene mjere ograničavanja slobode tijekom istražne faze?

3.a Treba li članak 54. CISA-e, u vezi s člankom 50. Povelje, tumačiti na način da postoji istovjetnost između, s jedne strane, fizičkih osoba, koje su tijekom obavljanja svojih dužnosti u društvu djelovale u korist i za račun pravne osobe koju predstavljaju i, s druge strane, same pravne osobe, zbog koje se zabranjuje da se protiv pravne osobe u državi ugovornici pokrene bilo kakav kazneni progon, ako je sudski postupak protiv njezinih zakonskih predstavnika već „pravomoćno okončan” u smislu prava Unije u drugoj državi ugovornici, iako se protiv same pravne osobe u potonjoj državi osobno nikad nije pokrenut kazneni progon?

3.b Ako je odgovor na prethodno pitanje potvrđan i u takvom slučaju, treba li članak 54. CISA-e, u vezi s člankom 50. Povelje, tumačiti na način da zaštitu *ne bis in idem* treba primjenjivati na pravnu osobu, uključujući ako se u državi ugovornici u kojoj je pravomoćna odluka donesena protiv pravne osobe u svakom slučaju ne može pokrenuti kazneni progon zato što pravna osoba nije izravno kazneno odgovorna u toj državi ili zato što se kaznena odgovornost pravne osobe može utvrditi samo za kaznena djela koja ne mogu biti djela na koja se odnosi kazneni progon?